

VALORIFICAREA MOȘTENIRII LINGVISTICE

TIMOTEI CIPARIU

DE

D. MACREA

La 21 februarie, s-au împlinit 150 de ani de la nașterea lui Timotei Cipariu, una dintre figurile culturale cele mai reprezentative ale Transilvaniei din secolul trecut.

Timotei Cipariu face parte din pleiada cărturarilor transilvăneni ridicați din popor care și-au consacrat întreaga viață luptei pentru luminarea poporului și pentru eliberarea națională și socială a românilor din Transilvania de sub despotismul Habsburgilor și al grofilor. Prin munca perseverentă a acestor cărturari s-au înființat, în Transilvania, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, în ciuda condițiilor grele ale iobăgiei, sute de școli pentru popor¹, care au făcut ca nivelul cultural al românilor transilvăneni să fie mai ridicat în acea vreme decât în celelalte ținuturi românești. Dezvoltarea învățămîntului a fost însoțită de editarea de ziare pentru popor și de lupta politică dusă de cărturari în strînsă solidaritate cu poporul. Mulți dintre acești cărturari democrați s-au refugiat, din cauza persecuției Habsburgilor și grofilor, în Muntenia și Moldova, unde, găsind starea de exploatare feudală și de asuprire străină din acea vreme, ei au devenit elemente de agitație revoluționară și exponenți ai culturii înaintate.

În acest cadru politic și cultural, Timotei Cipariu desfășoară, în Transilvania, o activitate deosebit de intensă.

Născut în 1805, în comuna Pănade de pe valea Tirnavelor, ca fiu de țăran iobag², Timotei Cipariu nu a urmat altă școală decât gimnaziul și seminarul teologic din Blaj, oraș în care a trăit toată viața ca profesor, dar prin marea lui pasiune pentru cultură, prin puterea lui de muncă, disciplină și perseverență el a reușit

¹ Vezi D. Macrea, Gheorghe Șincai, în «Limba română» nr. 2/1954 p. 14-15.

² Dr. Ilie Dăianu, Timotei Cipariu. La a 50-a aniversare de la moartea lui (3 septembrie 1887). București, 1937, p. 8.

să devină unul dintre cei mai de seamă învățați romîni din vremea sa. A învățat singur douăsprezece limbi vechi și moderne, între care multe orientale, ca ebraica, siriana, araba, egipteană, turca și persana. Din veniturile lui modeste de profesor, Cipariu a reușit să-și formeze una dintre cele mai bogate biblioteci de la noi din acea vreme, compusă îndeosebi din manuscrise și documente vechi romînești, lucrări de filologie și de istorie, studii de orientalistică, manuscrise arabe și persane. Colecția lui bogată de scrieri rare, precum și marea lui erudiție l-au făcut atît de cunoscut peste hotare, încît renumitul istoric Theodor Mommsen, trecînd prin Transilvania, îi face o vizită la Blaj, iar « Societatea germană de orientalistică » din Berlin îl alege ca membru activ al ei¹. Cipariu a fost membru fondator al « Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului romîn din Transilvania » și unul dintre întemeietorii și primii vicepreședinți ai « Societății Academice Romîne », viitoarea Academie Romînă.

Preocuparea științifică permanentă a lui Timotei Cipariu a fost studiul limbii romîne, pe care el, ca și Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior, l-a folosit însă, mai ales, ca mijloc pentru apărarea drepturilor naționale ale poporului romîn.

Cipariu pleacă, în studiul limbii, de la principiul just al legăturii strînse dintre istoria și limba unui popor. « În viața unui popor, — spune Cipariu în discursul asupra istoriei limbii romîne ținut în ședința publică din 18 august 1867 a Societății Academice Romîne — pot foarte multe să lipsească la început: cultura, industria, științe, arte și altele; dar limba nu poate să lipsească nici unui popor; ea se naște o dată cu el, crește și se dezvoltă, înflorește și se veștejește, îmbătrînește și moare o dată cu poporul. Toate evenimentele care trec peste viața unui popor, toate îmbunătățirile și calamitățile ce întîmpină o națiune, toate fazele prin care trece, toate se revarsă și asupra limbii aceluia popor, acelei națiuni »². El identifică apărarea limbii cu însăși lupta pentru existența poporului romîn. « Romîni, scrie Cipariu în Prefața Crestomatiei sale, au în ereditate un scump tezaur, ținut și apărat ca lumina ochilor de multe secole: limba »³. Din toate încercările și durerile trecutului ne-a rămas, — spune Cipariu în discursul de inaugurare a « Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului romîn din Transilvania », în 1861, — « un tezaur neprețuit care nu ni l-au putut răpi nici sabia învingătorului, nici cruzimea tiranului ce domnea pe corpurile noastre, nici puterea fizică, nici politica infernală, . . . un tezaur care de l-am fi pierdut, de l-am pierde, de vom suferi vreodată ca cineva cu puterea, au cu momelile să ni-l răpească din mîinile noastre, atunci mai bine să ne înghită pămîntul de vii, să ne adunăm la părinții noștri, cu acea mîngîiere că nu am trădat cea mai scumpă ereditate, fără de

¹ Dr. Ilie Dăianu, Timotei Cipariu. La a 50-a aniversare de la moartea lui (3 septembrie 1887). București, 1937, p. 6.

² Analele Societății Academice Romîne, Tomurile I—X. București, 1878, p. 18.

³ Tim. Cipariu, Crestomatia sau Analecte literare. Blaj, 1858, p. V.

care nu am fi demni de a ne mai numi fiii lor: limba românească »¹. El înfierează cu asprime pe cosmopoliții din vremea sa care « se închină la limbi străine și urgisesc pe a națiunii sale »².

Menținându-se pe poziția latinistă a lui Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior, Cipariu izbuteste totuși să lărgescă câmpul îngust al cercetărilor lingvistice de la noi de pînă atunci prin adoptarea punctului de vedere istoric, fiind cel dintîi filolog român care publică documente și monumente vechi de limbă. Prin lucrările sale « Elemente de limbă romînă după dialecte și monumente vechi » (1854)³, « Crestomatia sau Analecte literare » (1858)⁴ și « Principii de limbă și scriptură » (1866)⁵, el pune bazele lingvisticii noastre istorice. Acest punct de vedere nou, Cipariu îl introduce și în studiul gramaticii. « Limba unui popor fiind și ea faptă istorică și prin urmare adevăr istoric, de aici nu mai încapе îndoială că și în gramatică sînt a se face cercetări serioase, conștiincioase, și gramatica limbii are a se funda pe baze istorice »⁶. Cipariu își dădea deci seama de acest principiu just care avea să aducă mai tîrziu mari foloase lingvisticii noastre, dar, stăpînit ca toți ceilalți latinști de credința în puterea și drepturile lingviștilor de a îndrepta limba după voința lor, credință larg răspîndită în lingvistica europeană la sfîrșitul secolului al XVIII-lea⁷, el cade în exagerarea de a încerca să înlocuiască cuvintele și formele nelatine din limba contemporană prin cuvinte și forme de origine latină, ieșite din uz, care se găsesc în textele noastre vechi.

Un alt principiu just ca punct de plecare, pentru care Cipariu a luptat cu toată convingerea, a fost cel al unității limbii noastre din toate ținuturile locuite de romîni, socotindu-l drept condiție de bază pentru formarea unei literaturi « cu adevărat națională, corectă în expresii, corectă în forme, fără de care nici o literatură nu poate de a se chema literatură »⁸. Acest principiu, de la care porniseră în acea vreme și scriitorii grupați în jurul revistei « Dacia literară », Kogălniceanu, Alecsandri, Alecu Russo, Costache Negruzzi, este aplicat însă de Cipariu în mod eronat. Pentru Cipariu, unitatea limbii putea fi asigurată, în primul rînd, printr-o ortografie etimologică unitară. El este autorul primei ortografii etimologice oficiale pe care a reușit, în 1869, să o impună, grație majorității latinizante din « Societatea Academică Romînă ».

¹ Tim. Cipariu, Cuvînt la inaugurarea Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român din Transilvania, 14 nov. 1861. Blaj, 1862, p. 6-7.

² Ibidem.

³ Tim. Cipariu, Elemente de limbă romînă după dialecte și monumente vechi. Blaj, 1854.

⁴ Tim. Cipariu, Crestomatia sau Analecte literare. Blaj, 1858.

⁵ Tim. Cipariu, Principii de limbă și scriptură. Blaj, 1866.

⁶ Tim. Cipariu, Elemente de limbă romînă după dialecte și monumente vechi. Blaj, 1854. Prefață, p. V.

⁷ Vezi D. Macrea, Gheorghe Șincai, în « Limba romînă », nr 2/1954, p. 17.

⁸ Tim. Cipariu, Elemente de limbă romînă după dialecte și monumente vechi. Blaj, 1854, Prefață, p. V.

După Cipariu, fonetismul însemna o poartă deschisă anarhiei în scriere. El a impus astfel o ortografie pe care nu o puteau înțelege decât cei ce cunoșteau limba latină și care constituia o mare piedică în însușirea scrierii corecte de către masele populare. Cît de mult s-a înșelat Cipariu în această privință a dovedit-o dezvoltarea literaturii noastre pe baza limbii vii a poporului, scrisă cum vorbește poporul.

Pentru înțelegerea justă a principiului care l-a condus pe Cipariu în susținerea sistemului său ortografic se impune însă o precizare. Elaborînd acest sistem ortografic, Cipariu, ca și Micu, Șincai și Maior, n-a înțeles să schimbe și pronunțarea limbii romîne. Scrierea etimologică a însemnat pentru latiniști un mijloc pentru recunoașterea originii latine a cuvintelor. Deosebirea dintre scriere și pronunțare ei au socotit-o la fel de firească cum este, spre exemplu, în limbile franceză sau engleză, care se scriu etimologic, dar se citeșc cum sînt rostite. Latiniștii scriau *tierra, ventu, fontana*, după originea cuvintelor, dar citeau *țară, vînt, fîntînă*, cum se rostesc cuvintele în limba de astăzi. Scriau *Cipariu*, dar roșteau *Țipariu*. Așa și-a rostit numele Cipariu toată viața și așa i l-au rostit toți contemporanii săi, deci nu cum este scris și cum, greșit, se roștește astăzi.

+ Căutînd să apropie scrierea cuvintelor romînești de originalul lor latin, latiniștii au meritul de a fi descoperit principalele legi de evoluție fonetică a limbii romîne. Acesta a fost unul din rezultatele pozitive ale activității lingvistice a latiniștilor, îndeosebi a lui Cipariu, care este și întemeietorul foneticii descriptive a limbii romîne, capitolul consacrat de el foneticii în « Gramatica limbii romîne » cuprinzînd cea dintîi descriere științifică a sunetelor limbii noastre¹. Latiniștii nu și-au dat însă seama de importanța transformărilor fonetice pentru istoria limbii, ci le-au considerat ca o « stricare » a acesteia, pe care ei au crezut că trebuie și pot să o îndrepte prin ortografia etimologică și prin înlocuirea cuvintelor de altă origine decât cea latină prin cuvinte luate din dicționarele latine, acestea din urmă rostite, firește, cît mai apropiat de rostirea latină.

Rătăcirile etimologice ale lui Cipariu nu pot întuneca însă alte merite ale lui de filolog și de om de cultură. El a fost, în Transilvania, cel dintîi care, în calitate de director al tipografiei din Blaj, începe în mod sistematic, din anul 1833, tipărirea de cărți romînești cu litere latine. Scrierea limbii romîne cu litere latine este încă unul din rezultatele pozitive ale activității « Școlii ardelenene », susținută, în această direcție, de Heliade Rădulescu, în Muntenia, și de Gheorghe Asachi, în Moldova.

Cipariu este de asemenea editorul primei noastre reviste de filologie, « Arhivă pentru filologie și istorie » (1867—1872), scrisă în întregime de el și cuprinzînd numeroase studii asupra ortografiei și istoriei limbii noastre, texte și documente vechi, table cerate romane, studii de istorie romană etc.

¹ Vezi Tim. Cipariu, Gramatica limbii romîne, Partea I, Analitică. București, 1869, p. 8—168.

« Gramatica limbii române » întocmită de el (vol. I 1869, vol. II 1877) și însușită de Societatea Academică Română, deși este o lucrare tendențioasă, latinizantă, a avut meritul de a stimula interesul pentru studiul istoric al limbii noastre, ca și documentele vechi de limbă publicate în « Crestomatie » sau materialul bogat din « Elemente de limbă română după dialecte și monumente vechi » și din « Principii de limbă și scriptură ». Cipariu are de asemenea meritul de a fi printre primii noștri filologi care au folosit, în studiile lor, materialul lingvistic al dialectelor limbii române din sudul Dunării.

Ca director al gimnaziului din Blaj și ca director al tipografiei locale, Cipariu a avut un rol important în dezvoltarea învățămîntului românesc din Transilvania. El a alcătuit numeroase manuale didactice: un « Compendiu de gramatica limbii române » (1855), ajuns în cîțiva ani la a VI-a ediție, un tratat de poetică (1860), a întocmit după Schinagl o gramatică a limbii latine (1857 partea I, 1860 partea a II-a), a tradus din limba germană un manual de filozofie (1859), și un tratat de bună purtare în societate destinat tineretului (1863). Programul de învățămînt al gimnaziului din Blaj de sub direcția lui Cipariu a acordat un loc larg științelor fizico-matematice și logicii. Pentru promovarea în Transilvania a culturii naționale, Cipariu a sprijinit înființarea, în 1870, la Brașov, a « Societății pentru fondul de teatru românesc », fiind unul dintre membrii fondatori ai acestei societăți.

De o mare importanță pentru caracterizarea personalității lui Cipariu este activitatea lui politică. Prin scrieri și prin luptă politică activă, Cipariu participă la toate acțiunile din vremea sa pentru dezrobirea poporului român din Transilvania și pentru drepturile lui politice. El a fost unul dintre cei zece secretari ai adunării de la Blaj din 1848 de pe « Cîmpia Libertății » și unul dintre cei treizeci de delegați români transilvăneni trimiși la Viena ca să prezinte împăratului revendicările românilor. Pentru a justifica temeiurile istorice și politice ale egalei îndreptățiri a poporului român cu celelalte popoare din Transilvania, el publică, în 1847—1848, ziarul « Organul luminării », devenit apoi « Organul național ». Cipariu este unul dintre autorii celor 11 puncte ale adunării de la Blaj și principalul redactor al petițiilor adresate împăratului. La 20 octombrie 1848, el redactează proclamația de la Sibiu, chemînd poporul la luptă împotriva despotismului. « Romîni, scrie el în proclamație, au purtat toate greutățile țării pentru domnii lor; cu mîinile lor i-au hrănit și i-au îngreșat cu sudoarea lor; ei au fost zid de apărare în contra turcilor și a altor vrăjmași și totuși, pentru atîta credință către patrie și către domnii lor, ei, în loc de dragoste împrumutată, n-au dobîndit decît ura domnilor lor și în loc de recunoștință, batjocură... ». « Alergați drept aceea la arme, romîni tineri, pentru ca să vă luptați o dată și pentru neamul vostru, căci pentru străinii cei nemulțumitori v-ați luptat destul; luați arme cît puteți și cît voiți, pentru ca să ajutați pe părinții și frații și prietenii voștri »¹.

¹ Tim. Cipariu, Varia, D. s. nr. 539 din Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei R.P.R.

Ales mai tirziu deputat în dieta ardeleană de la Sibiu, din partea județului Cetatea de Baltă, Cipariu rostește în dietă, cuvântări străbătute de ardoarea proclamației de la 1848 pentru dobândirea egalității de drepturi politice pentru poporul român. În ședința dietei din 26 august 1863, el spune: « O serie lungă de secolii a trecut pre pământul patriei noastre în care această națiune laborioasă și respinsă de toate părțile ajunse la soarta cea mai de pre urmă a iloților spartani și a sclavilor Americii celei liberale, în care ea pre acest pământ era fără patrie, fără nici un drept politic, fără nici o viață națională, fără nici o apărare sau scutință din partea statului pentru care-și vărsa sîngele în oștirile asupra popoarelor barbare inimice acestei țări, fără de a secera și gloria virtuților militare pentru națiunea sa, care în sudoarea feței sale își nutrea nu numai numeroasa-și familie, ci totdeodată contribuia spre susținerea unei caste privilegiate, care-i închisese din parte-și toată ușa spre o eluptare din această servitute avilitoare... Acele idei triste și funeste care reținură atât de îndelungat progresul fericirii acestei patrii scumpe au făcut și vor face loc acelor idei de civilizațiune, de dreptate, de libertate și de umanitate, carele sînt caracterul epocilor mari, glorioase, și la care, ca la un scop suprem, aleargă întreaga omenire din toate puterile și la care în urmă sperează că va și ajunge, preste scurt sau preste lung, pentru că acel scop e sînt, etern, pentru că el e dorirea inimii omenestii și postulatul rațiunii supreme »¹.

În aceeași cuvîntare, Cipariu subliniază cu tărie că națiunea romînă care « a purtat jugul despotismului și al spiritului de invidie... va ști respecta cu umanitate, amoare, reverență și frățietate pre toate națiunile și naționalitățile Transilvaniei, ...toate confesiunile recepte sau încă nerecepte și nu va pune din partea sa nici o piedecă liberului exercițiu al deplinei libertăți individuale, al convicțiunilor politice și religioase și va observa cu scumpătate înaltele principii ale umanității carele sînt proclamate și recunoscute de toate națiunile civilizate »².

Luptînd pentru drepturile poporului român din Transilvania, Cipariu înțelegea deci să lupte pentru conviețuirea pașnică a tuturor naționalităților acestei provincii. « În scurt, scrie Cipariu în 1860, înfrățirea romînilor cu poporul unguresc din Transilvania se poate aștepta, se poate face și se poate ținea, numai ca a unui popor către altul, iar niciodată ca a unui popor către o castă oligarhică-aristocratică, care numai per abuzum și-a arogat numele de națiune maghiară. Către poporul unguresc, întru adevăratul înțeles al cuvîntului, românul transilvănean niciodată nu a fost neamic, precum nici poporul maghiar, întru același înțeles, românului nu i-a dat ocaziune de dușmănie între aceste două popoare. De aici, frățietatea și fidelitatea împrumutată între ele este ușor de a se păzi și de aici înainte »³.

¹ « Gazeta Transilvaniei », nr. 70, din 1863.

² Ibidem.

³ Tim. Cipariu, Varia. Dosarul 539 din Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei R.P.R.

Aceleași idei le-a formulat Cipariu și despre posibilitatea înțelegerii și înfrățirii cu sașii, combătînd înfumurarea și aroganța clasei lor conducătoare din acea vreme¹.

Ideile politice ale lui Cipariu, care reprezentau în vremea lui aspirațiile adînci ale poporului român din Transilvania, nu au putut deveni realitate din pricina modului greșit în care Cipariu și mulți cărturari transilvăneni ai timpului au înțeles să le înfăptuiască. Ei au cultivat iluzia deșartă că revendicările romînilor vor fi împlinite de împăratul de la Viena, căruia i-au adresat petiții peste petiții. Populația Transilvaniei a pierdut zeci de ani cu memoriile la curtea de la Viena, al căror rezultat nu putea fi decît negativ, deoarece Habsburgii, pentru a-și menține dominația, aveau interesul să ațite naționalitățile una împotriva celeilalte și nu să le înfrățească prin acordarea de drepturi egale.

Animat de ideile de libertate ale timpului său, Cipariu n-a avut resentimente față de alte popoare. Încercarea lui de a scoate cuvintele de altă origine decît cea latină din vocabularul românesc a avut o altă rațiunea decît naționalismul miop și șovin. Cipariu, ca toți latinistii, identifica prezența cuvintelor nelatine din limba romînă cu epocile de împilare din trecut ale poporului român. Ca luptători pentru libertate, latinistii voiau să creeze o limbă care să nu mai amintească poporului român de trecutul întunecat al evului mediu. Voind să înlocuiască o parte din vocabularul limbii noastre prin cuvinte exclusiv de origine latină, Cipariu ajunge însă în contradicție cu principiul istoric al strînsei legături dintre limbă și istoria poporului, pe care îl formulase cu claritate în « Principii » și în « Elemente de gramatică ». Prin încercarea de a face abstracție de o perioadă de peste șaisprezece veacuri a istoriei limbii noastre, latinistii au frînat studiul științific al limbii romîne și al influențelor istorice exercitate asupra ei. Acest studiu a putut să fie început de către B. P. Hasdeu, I. Bogdan și O. Densusianu, în lupta împotriva curentului latinist.

În faza de evoluție culturală în care ne găseam la începutul secolului al XIX-lea, latinistii au simțit nevoia de a îmbogăți limba romînă cu termeni noi, dar metoda lor de a lua acești termeni direct din dicționarele latine sau din texte vechi a fost profund greșită. Împrumuturile de cuvinte nu se fac prin luarea acestora din dicționarul unei limbi moarte și nici prin reluarea unor cuvinte ieșite din uz, ci prin pătrunderea lor firească o dată cu noțiunile noi ale culturii și economiei pe care le posedă limbile popoarelor care au creat aceste noțiuni sau care le transmit altor popoare. Numeroasele cuvinte luate de Laurian și Massim, în dicționarul lor, direct din dicționarele latine, nu s-au putut încetățeni în limba romînă. Aceleași cuvinte au intrat însă în vocabularul limbii noastre din limbile neolatine, mai ales din franceză — unele dintre acestea prin intermediul limbii ruse — de unde ne-au venit și noțiunile noi ale culturii. Adaptarea numeroaselor neologisme care se găsesc astăzi în limba noastră s-a făcut potrivit legilor ei specifice de dezvoltare.

¹ Tim. Cipariu, Varia. Dosarul 539 din Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei R.P.R.

Timotei Cipariu a fost un exponent al latinismului în faza de decadență a acestui curent, când direcțiile sănătoase din literatura și lingvistica noastră au reușit să facă inofensivă influența erorilor lui. Către sfârșitul vieții, el a rămas un izolat prin persistența în rătăcirile lui etimologice și prin faptul că, în loc să-și însușească progresele lingvisticii din timpul său, s-a îndeletnicit cu studii de orientalistă, îndeosebi cu limba arabă, îndepărtându-se astfel de cerințele de atunci ale vieții noastre culturale.

Contemporanii lui Cipariu, care și-au dat seama că greșelile sale lingvistice își aveau explicația într-un patriotism adânc, au apreciat cu multă căldură dragostea lui pentru limba română, lupta lui pentru dezvoltarea noastră culturală, pentru libertatea și drepturile politice ale românilor transilvăneni. Cu toată adversitatea sa cunoscută pentru curentul latinist, Alexandru Odobescu îi face lui Cipariu, la moartea acestuia, în 1887, următorul portret: «Ca un puternic și activ agent al îndreptării și al dezvoltării învățămîntului în școlile românești din Transilvania, ca un sprijinitor credincios și îndrăzneț al drepturilor politice și sociale ale naționalității române din staturile Austriei și Ungariei, iar mai presus de toate ca scrutătorul cel mai erudit, cel mai adânc și cel mai scrupulos al cunoștințelor clasice și ca investigatorul cel mai ager, cel mai logic și cel mai convins al arcanelor istorice ale limbii românești din cîți au trăit, au lucrat și au scris odinioară pentru romîni de dincolo de Carpați, Timotei Cipariu merită să fie lăudat și admirat ca o figură ce răsare originală și simpatică, energică și măreață printre bărbații de frunte ai întregii romîni de-a lungul mai întregului nostru secol»¹.

Ceea ce l-a împiedicat pe Cipariu să traducă în mod deplin în faptă patriotismul său sincer și curat a fost lipsa unei adevărate concepții științifice. Patriotismul, oricît de intens ar fi trăit de cineva, are nevoie de călăuză științei pentru a nu cădea în fanatism orb. În măsura în care s-a menținut pe terenul concret al faptelor, Cipariu a adus foloase reale culturii noastre prin activitatea lui îndelungată de profesor, editor de cărți și îndeosebi prin descoperirea și publicarea documentelor noastre vechi de limbă, punînd astfel temelia lingvisticii noastre istorice. Lăsîndu-se însă copleșit de obsesia latinității, el a părăsit terenul realității istorice, ajungînd să preconizeze formule lingvistice neștiințifice, fără legătură cu istoria reală a limbii noastre.

Măreția patriotismului socialist care asigură astăzi înflorirea patriei noastre constă în lumina pe care i-o dă știința marxist-leninistă. Călăuziți de această știință, lingviștii romîni de astăzi au putut să elaboreze lucrările de bază asupra limbii romîne — ortografia, gramatica și dicționarul — pe care generația lui Cipariu, lovită de vitregul regim politic din acea vreme, s-a străduit zadarnic să le întocmească prin patriotismul ei lipsit de ajutorul științei.

¹ Al. Odobescu, *Opere complete*, vol. II, ed. III. București, Editura «Cartea Romînească», p. 213.